

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK,
KOMMUNIKATION OCH LÄRANDE

”...i Sverige finns det ingen likvärdighet...”

En studie om huvudmannens uppdrag att erbjuda barn en likvärdig förskola av hög kvalitet

Astrid Lilja

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Masterprogram i Barn- och ungdomsvetenskap/PDA 523
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: Vt/2021
Handledare: Pia Williams och Jonna Larsson
Examinator: Live Stretmo

Abstract

Uppsats:	15 hp
Program:	Masterprogram i Barn- och ungdomsvetenskap
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/ 2021
Handledare:	Pia Williams och Jonna Larsson
Examinator:	Live Stretmo
Nyckelord:	Förskola, Likvärdig, Kvalitet, Huvudman, Skolhuvudman

Förskolans samhällsviktiga funktion i förhållande till barns rätt till utbildning har expanderat och det kompensatoriska uppdraget fått en större betydelse i förhållande till att förskolan har möjligheter att verka mot social ojämlikhet. Den här studien syftar till att beskriva hur huvudmannen arbetar för att skapa förutsättningar för barn att få tillgång till en likvärdig förskola av hög kvalitet. Studien strävar också mot att belysa hur huvudmannens arbete med kvalitet och likvärdighet påverkar det individuella barnet på sikt. Studien är kvalitativ och utgår från åtta intervjuer med skolhuvudmän inom förskolan. Bronfenbrenners ekologiska systemteori är studiens teoretiska ram och utgör ett verktyg för att skapa förståelse för informanternas utsagor. Resultatet synliggör hur begreppen kvalitet och likvärdighet definieras och den komplexitet som finns kopplat till dem. Resultatet visar också vika insatser som görs samt vilka utmaningar skolhuvudmannen står inför i arbetet med likvärdighet och kvalitet.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Inledning.....	5
Syfte.....	6
Centrala begrepp.....	6
Likvärdighet.....	6
Kvalitet.....	6
Skolhuvudman	7
Tidigare forskning	7
Begreppet kvalitet.....	7
Förskolans roll i samhället.....	8
Förskollärarens roll.....	8
Förskolechefens/ rektorns roll	9
Huvudmannens roll.....	9
Teoretisk utgångspunkt	10
Den ekologiska systemteorin.....	10
Metod	11
Intervjuer	11
Urval	12
Etiska aspekter.....	12
Transparens.....	13
Analysmetod.....	13
Metoddiskussion.....	14
Analys.....	14
Barnet i fokus.....	15
Det viktigaste uppdraget	16
Mötet.....	16
Insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet	17
Dialogen.....	18
Punktinsatser utifrån socioekonomiska förutsättningar	19
Förväntansnivå på undervisning	20
Nätverk.....	20
Utmaningar i arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan.....	21
Personals utbildning som förutsättning för kvalitet.....	21
Bostadssegregation och socioekonomisk status.....	22
Geografiskt läge i förhållande till likvärdighet och kvalitet	23
Dokumentation, analys och uppföljning som framgångsfaktor och utmaning	23

Sammanfattning.....	25
Diskussion	25
Resultatdiskussion	25
Begreppen likvärdighet och kvalitet	25
Arbetet.....	26
Utmaningarna.....	27
Avslutande kommentar	28
Referenslista	29
Bilaga 1	32
Bilaga 2	33

Inledning

Förskolans avgörande roll för att skapa likvärdiga uppväxtvillkor för alla barn har under senare år skrivits fram mer och mer i internationell forskning (Siraj, Kingston, & Neilsen-Hewett, 2019; Melhuish, 2016; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2010). Likaså lyfter svenska studier fram vikten av en likvärdig förskola för alla barn (Persson, 2015; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2009; Nasiopoulou; 2020; Nasiopoulou et al., 2021). Utifrån skollagen (SFS 2010:800) ska förskolan erbjuda en likvärdig utbildning för alla barn oavsett var i landet förskolan är belägen. Idag ser vi hur inkomstklyftor och bostadssegregation är ett problem i landets kommuner och i takt med det ökar också förskolans kompensatoriska uppdrag (tex Persson, 2020). Statistik från Skolverket synliggör att antalet barn som går i förskolan ökar, men andelen förskollärare minskar markant (Skolverket, 2020). Av all personal 2019 arbetade det endast 39,5 % examinerade förskollärare i Sveriges förskolor. Utifrån förskolans viktiga uppdrag att erbjuda barn en förskola som lägger grunden för det livslånga lärandet där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet (Skolverket, 2018) är det en positiv trend att andelen barn i förskolan ökar. Att andelen utbildade förskollärare minskar är däremot problematiskt för förskolans likvärdighet och kvalitet och i sin tur för barns möjligheter till utveckling och lärande.

Förskolan har under de senaste åren genomgått förändringar där läroplanen för förskolan har reviderats ett antal gånger (2006, 2010, 2016, 2018). I takt med dessa revideringar har förskollärares ansvar skrivits fram och förtydligats, även rektorns ansvar för förskolan har i den senaste revideringen (2018) lyfts fram (Eriksson, Beach & Svensson, 2015). Förskolans samhällsviktiga funktion i förhållande till barns rätt till utbildning har expanderat och som tidigare nämnts har det kompensatoriska uppdraget fått en större betydelse i förhållande till att forskning visar på att förskolan har möjligheter att verka mot social ojämlikhet (Persson, 2015; Sylva m.fl., 2010). Tidigare forskning visar dock att det finns stora kvalitetsvariationer i den svenska förskolan (Persson, 2015; Sheridan, 2009; Williams & Sheridan, 2019; Williams, Sheridan & Mellgren, 2021) och dessa variationer riskerar att förstärka den sociala ojämlikhet som finns i samhället idag (Persson, 2020). I förhållande till dessa aspekter är det intressant att undersöka hur skolhuvudmannen arbetar för att förskolan, med det individuella barnet i fokus, ska skapa förutsättningar för mer jämlika livsvillkor där utveckling och lärande är centralt. En del av ansvaret för barns utveckling och lärande ligger som nämnt på förskolan och då på huvudmannen som ansvarig för förskolan, det innefattar att barn är i en direkt beroendeställning av förskolan och vuxna. Det individuella barnet placeras på en förskola och en avdelning och har ingen påverkan på sitt sammanhang. Utifrån den aspekten är också förskolors likvärdighet och kvalitet utifrån en skolhuvudmannanivå, där förutsättningar för förskolan och det individuella barnet skapas, en intressant ingång.

Under åren på förskolläraryrket på Göteborgs universitet började mitt intresse för förskolans likvärdighet och kvalitet att växa fram. Förskollärares roll i förskolan blev tydlig och barns rätt till en likvärdig utbildning där goda förutsättningar för ett livslångt lärande blev en brännande punkt. I takt med ett ökande antal verksamma år som förskollärare har det blivit synligt för mig hur centralt det är att skapa förutsättningar för kvalitativa möten för att barn ska kunna utvecklas och lära. Baserat på dessa möten blir skolhuvudmannens ansvar för sådana möten intressant att undersöka.

Utifrån resultaten av min magisteruppsats (Lilja, 2020), där syftet var att kartlägga vilka strategier huvudmannen använde för att skapa en likvärdig förskola, blev det tydligt att det finns luckor inom forskningsområdet som kan vara av intresse att studera vidare. Persson

(2015) skriver i sin studie fram att det inte finns någon samlad kunskap om förskolans likvärdighet i Sverige. I februari 2021 har också riksdagen beslutat att förskolans likvärdighet, och förutsättningar för att arbeta med likvärdighet bör utredas (Riksdagen, 2021). Den här studien syftar därför till att beskriva hur huvudmannen arbetar för att skapa förutsättningar för barn att få tillgång till en likvärdig förskola av hög kvalitet. Studien strävar mot att belysa hur huvudmannens arbete med kvalitet och likvärdighet påverkar det individuella barnet på sikt.

Syfte

Studiens övergripande syfte är att undersöka hur huvudmannen beskriver sitt uppdrag att erbjuda alla barn i förskolan en likvärdig utbildning. Vidare är syftet att studera hur huvudmannen beskriver att de följer upp och utvärderar förskolors arbete för att sträva mot hög kvalitet och likvärdighet.

Studiens forskningsfrågor formuleras som:

- Hur beskrivs begreppen likvärdighet och kvalitet i förskolan utifrån skolhuvudmännens perspektiv?
- Hur beskriver skolhuvudmännen att de arbetar i syfte att skapa en likvärdig förskola av hög kvalitet?
- Vilka utmaningar ser skolhuvudmännen i sitt arbete med likvärdighet och kvalitet i förskolan

Centrala begrepp

För att skapa en samsyn och helhet för textens innehåll beskrivs begreppen likvärdighet, kvalitet samt skolhuvudman.

Likvärdighet

Lika kvalitet på utbildning, lika tillgång till utbildning och en utbildning som ska kompensera för barn som lever under ogynnsamma förhållanden är utgångspunkten för begreppet likvärdighet (Persson, 2020), vilket den här studien tar sin utgångspunkt i. Förskolans uppdrag att verka mot social ojämlikhet tar sig i uttryck i hur likvärdig förskolan är och hur det kompensatoriska uppdraget genomförs. I förlängningen hur likvärdighet också sätts i relation till den totala samhällsutveckling (ibid.). Förskolans likvärdighet beskrivs också jämföras och korrelera med skolans likvärdighet som utifrån PISA:s mätningar i Sverige skriver fram att resultatet under många år föll, men under senaste två åren har det skett en stadig förbättring. Den nedåtgående trenden beskrivs ha samband med elevernas familjeförhållanden (ibid.). Forskning (Albæk Nilsen & Nygaard Christoffersen, 2009) visar att förskolans höga kvalitet som en del av likvärdigheten har en påverkan på barns framtida skolundervisning där barn generellt ser ett större utbyte av undervisningen, samt utvecklar en positiv syn på sig själva samt en positiv syn på framtiden.

Kvalitet

Kvalitet är ett mångfacetterat begrepp och innehållet varierar i olika kontexter. Föreliggande studie tar utgångspunkt i Sheridans (2001) beskrivning av pedagogisk kvalitet. Den pedagogiska kvaliteten innefattar fyra dimensioner: lärardimensionen, barndimensionen, verksamhetsdimensionen samt samhällsdimensionen. Dessa dimensioner har teoretisk anknytning till Bronfenbrenners ekologiska systemteori, då systemteorin inspirerat till dimensionerna (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2009). Den pedagogiska kvaliteten framträder i mötet mellan barn och lärare, mellan barn och barn samt mellan barn

och den miljö och sammanhang som skapas runt barnet (Sheridan, 2001). De olika dimensionerna i sig innehåller vad Sheridan (2001) beskriver som struktur-, innehåll-, resultat-, samt processkvalitet och dessa delar är i sig unika för varje dimension.

Skolhuvudman

Huvudmannen ansvarar för att utbildning i förskola och skola sker i enlighet med skollagen (SFS 2010:800). För kommunala förskolor är det kommunen som anses vara huvudman och därigenom ska det finnas en nämnd som ser till att skollagen följs och upprätthålls (ibid.). Huvudmannen, med stöd av skolchef, ansvarar för förskolans utbildning, och rektorn för förskolan ska leda utbildningen (ibid.). I den här studien motsvarar skolhuvudmannen en utbildningschef som arbetar inom kommunen och som har ett övergripande ansvar för förskolans utbildning och personal alternativt en person på liknande position med samma inblick i arbetet med förskolors kvalitet och likvärdighet.

Tidigare forskning

I det här avsnittet skrivs tidigare forskning inom fältet fram, det inkluderar begreppet kvalitet, förskolans roll och hur den ser ut i samhället samt förskollärares roll och ansvar för utbildningen i förskolan. Avsnittet avser också lyfta fram studier kring rektorns roll samt ansvar och tidigare forskning kring skolhuvudmannens roll och ansvar.

Begreppet kvalitet

Den pedagogiska kvaliteten som Sheridan i sin forskning beskriver, utgår från som tidigare nämnts fyra olika dimensioner; samhällsdimensionen innefattar politiska, juridiska, ekonomiska samt sociala förutsättningar som förskolan ges. Det innefattar också hur förskolans innehåll formas och vilka förutsättningar som ges utifrån ekonomiska och politiska aspekter (Sheridan, 2001; Sheridan m.fl. 2009). Strukturkvaliteten inom samhällsdimensionen lyfts fram som lagar, krav, ekonomiska beslut samt politiska beslut och styrdokument. Intentionerna kommer idag bland annat från förskolans läroplan (2018). Innehålls- och processkvaliteten inom samhällsdimensionen innefattar exempelvis styrdokumentens innebörd, och hur målen i läroplanen syns i praktiken. Resultatkvaliteten i samhällsdimensionen blir beskrivningen på hur förskolans uppdrag genomförs i relation till uppdraget (Sheridan, 2001).

Lärdimensionen är den dimension av pedagogisk kvalitet i förskolan som innefattar lärarens profession. Den innehåller lärarens kompetens, utbildning, hur läraren interagerar med barn och hur läraren utifrån läroplanens intentioner kan skapa förutsättningar för barn att lära och utvecklas (ibid.). Stort fokus läggs på den relationella biten, där förskollärares barnsyn och attityder är av vikt. Resultatkvaliteten i lärdimensionen innefattar lärarens förmåga att kombinera barns intressen och läroplanen och samhällets intentioner. Innehålls- och processkvaliteten innehåller lärarens barnsyn, förmåga att sätta sig in i barns perspektiv samt förmåga att möta och samspela med barn (ibid.). Lärdimensionen beskrivs som den viktigaste aspekten av den pedagogiska kvaliteten, där mötet mellan förskollärare och barn är avgörande (Persson, 2020).

Barndimensionen är den dimension som lyfter barns perspektiv och barnperspektivet. Den innefattar hur barn ses som lärande individer, alternativt om barn ses som objekt (Sheridan, 2001; Sheridan m.fl. 2009). Dimensionen närmar sig barns välbefinnande och möjligheter att lära och försöker skapa en bild av barns perspektiv och barnperspektiv i förhållande till

innehållet i förskolans utbildning. Barns intressen utgör en central del och utifrån läroplanens intentioner samt barns intressen skapar det en riktning för förskolans utbildning och undervisning (ibid.). Inkludering av alla barn i en barngrupp är en viktig aspekt i förhållande till kvalitet (Persson, 2020). Resultatkvaliteten i barndimensionen innehåller vad barn har lärt sig i förhållande till mål, uppdrag och förutsättningar i förskolan. Barns delaktighet och inflytande samt den teoretiska ram som finns för barns lärande i förskolan utgör strukturkvaliteten inom barndimensionen (Sheridan m.fl., 2009). Innehålls- och processkvaliteten innebär barns meningsskapande och barns möjligheter att påverka sin omgivning, till form och innehåll (ibid.).

Den dimension som samlar de tre tidigare nämnda är verksamhetsdimensionen. Den syftar till att fånga helheten och samverka mellan dimensionerna (ibid.). Verksamhetsdimensionen synliggör hur förskolans utbildning är beroende av politik, ekonomi, lagar och policydokument. Den innehåller också hur lärare arbetar utifrån teoretiska och praktiska kunskaper, hur de möter barn, samspelar med dem och hur barns intressen och agendor blir sedda och tas tillvara på (ibid.). Dessa fyra dimensioner utgör i den här studien begreppet kvalitet.

Förskolans roll i samhället

Den svenska förskolan ingår i det sammanhållna skolväsendet och ska utgå från en vetenskaplig grund. Utbildningen ska främja barns utveckling och lärande samt skapa en lust till att lära (Skolverket, 2018). Utifrån ett internationellt perspektiv har den svenska förskolan högt ställda krav på utbildningen och barn som lever i Sverige har en god livsmiljö i förhållande till många andra länder (Kärrby, 2001). Förskolans roll i samhället har vuxit sig allt starkare med tiden och förskolan har fått en ökad betydelse. Förskolan är speciellt viktig för de barn som lever under socioekonomiskt svåra förhållanden, i dessa fall är det av extra stort vikt att förskolan håller en hög kvalitet (Persson, 2020), då förskolan har möjlighet att arbeta för att kompensera för social ojämlikhet.

Genom åren har förskolans roll i samhället genomgått förändringar. Från den svenska barnskolan till barntädgården och till hur förskolan idag har en given plats i det svenska utbildningsystemet (Westberg, 2008). Den svenska förskolan står sig idag i ett internationellt perspektiv högt och den nordiska tradition som den svenska förskolan präglas av innefattar såväl omsorg, lek och lärande som utgör grunden och där läroplansmålen fångar ett övergripande perspektiv på vad som ska ingå i utbildningen (Åsén, 2020). Dock visar forskning att det finns stora kvalitetsvariationer i den svenska förskolan (Sheridan, 2001; Sheridan m.fl., 2009; Williams m.fl. 2021.).

Utöver att förskolan är en del av det svenska utbildningsystemet är också förskolan en arbetsplats för anställda, det är en miljö som ska gynna barns utveckling och lärande. Utöver detta är också förskolan en nödvändig samhällsfunktion (Tallberg Broman, 2020).

Förskollärarens roll

Forskning visar att kvaliteten i förskolan står i direkt anknytning till förskollärares kompetens, som innefattar förskollärares förmåga att observera, utvärdera, förskollärares kunskap om barns utveckling och lärande, att kunna ta vara på kulturell mångfald samt möta och skapa lärtillfällen för barn (Sheridan m.fl., 2009). Det vilar ett stort ansvar på förskolläraren, där det också visar sig att formell utbildning har betydelse för förskolans arbete att inkludera alla barn (Persson, 2015).

I takt med förskollärarens ökade och förtydligade ansvar har också förskollärarens roll fortsatt att lyftas fram som en kompetenshöjande insats (Sheridan m.fl., 2009; Williams m.fl., 2019). Exempelvis visar studier att för att förskolan ska kunna genomföra sitt samhällsuppdrag har välutbildade förskollärare en betydande roll i arbetet (Williams m.fl., 2021). Kravet på förskollärares professionella kompetens har i relation till förskolans kvalitet och internationellt sett också fått stor uppmärksamhet i olika riktlinjer i europeiska länder (Nasiopoulou, 2020).

I flera policyreformer har förskollärares roll genomgått förändring i form av en strävan mot en professionalisering och att bedriva en förskoleverksamhet av hög kvalitet (Nasiopoulou, 2020). De ökade förväntningarna på förskollärares uppdrag och det som förskollärare upplever i förhållande till förändringarna beskrivs skapa en komplexitet i förhållande till yrket och uppdraget (ibid.). I takt med detta går det dock inte att bortse från att brännpunkten för förskolors kvalitet och likvärdighet är i grunden en fråga om förskolepersonals kompetenser, kompetenser och kunskap att systematiskt arbeta för att ge alla barn en likvärdig utbildning. Då krävs exempelvis såväl ämnes-, som didaktiska och pedagogiska kunskaper av skilda slag (Persson, 2020; Williams m.fl., 2019).

Förskolechefens/ rektorns roll

När läroplanen och skollagen reviderades 2010 skrevs för första gången förskolechefens ansvar fram (Eriksson m.fl., 2015). Sedan 1 juli 2019 går förskolechefen under benämningen rektor. Detta innebär att den som är verksam som rektor ska genomgå en fullvärdig obligatorisk rektorsutbildning, undantag finns om rektorn tidigare genomgått likvärdig utbildning alternativt om påbörjad förskolechefstjänst startat tidigare än 1 juli 2019. (Riksdagen, 2017). Rektorn beskrivs utifrån förskolans läroplan (2018) bland annat ansvara för det övergripande pedagogiska arbetet som sker på förskolan, utöver det har också rektorn ansvar för förskolans kvalitet där det ingår att följa upp, planera, utvärdera och utveckla utbildningen så att den verkar för målpfyllelse (ibid.).

Rektorns utökade ansvar för förskolan är både en nationell och internationell trend som ses i samband med den new public management era som kommit att bli en del av den offentliga sektorn (Eriksson m.fl., 2015). Rektorns roll har i den trenden gått till att bli en mer kontrollerande och övergripande istället för att verka verkställande (ibid.). Idag pekar forskning på att det ansvar som förvaltningen tidigare haft har delegerats ut till rektorer som utöver det pedagogiska ledarskapet också ska se till att administration, ekonomi, personalrekrytering, personalvård etc. fungerar väl på de förskolor som rektor ansvarar för (ibid.). Detta har i sin tur gjort att rektorer har delegerat vidare vissa uppgifter till annan personal (ibid.). I takt med att rektorers ansvarsområden har ökat, lyfter Eriksson m.fl. (ibid.) att en konsekvens av det är att det pedagogiska ledarskapet åsidosätts och andra uppgifter istället prioriteras. Trots detta, visar Erikssons m.fl. (ibid.) studie att utifrån ett förvaltningsperspektiv har det pedagogiska ledarskapet en hög status och är en viktig del av rektorns uppdrag.

Huvudmannens roll

Med hänvisning till en systematisk forskningsöversikt från 2020 (Lilja, 2020) visades att det finns begränsningar och luckor inom forskningsfältet som berör skolhuvudmannens

kvalitetsarbete och likvärdighetsarbete. Huvudmannens arbete med uppföljning i förhållande till likvärdighet och kvalitet beskrivs ofta hamna på en nivå som är beskrivande istället för analytisk. Folke-Fichtelius och Lundahl (2015) beskriver att en anledning till detta är den relativt nya traditionen av dokumentation och bedömning av förskolan. Det systematiska kvalitetsarbete som bedrivs, både på en huvudmannanivå och en rektorsnivå, syftar till att kontrollera och utveckla förskolan. Lager (2015) beskriver hur detta skapar ett spänningsfält då förskolan möter skolans traditioner om måluppfyllelse. Förskolans systematiska kvalitetsarbete och pedagogiska dokumentation har genom åren syftat till att utveckla verksamheten och utbildningen dock har den ekonomiska aspekten och målfokuseringen i takt med den new public management-era som blivit en del av den kommunala sektorn skapat dessa spänningar (ibid.).

I Skolinspektionens (2017) granskning av huvudmannens styrning och ledning av förskolors kvalitet framkom det att det finns stora utvecklingsområden inom arbetet för att skapa förutsättningar för barns utveckling och lärande. Skolinspektionen (ibid.) lyfter i rapporten hur de ser att det pedagogiska arbetet behöver få ett större utrymme i det uppföljningsarbete som huvudmannen gör. Trots att forskning visar att huvudmannen anser att det periodiska arbetet är av vikt (Eriksson m.fl., 2015), framhåller Skolinspektionen (2017) att detta inte syns i uppföljningsarbetet som finns för att stärka kvaliteten och utveckling för att kunna skapa likvärdiga förutsättningar för alla barn.

Utifrån de olika rollerna i förskolans styrkedja relateras detta till Sheridan (2001) och Sheridan et al. (2009) skrivningar om pedagogisk kvalitet där det krävs att dimensionerna samverkar för att det ska gå att nå en pedagogisk kvalitet.

Teoretisk utgångspunkt

I den här delen av texten presenteras studiens teoretiska utgångspunkt. Studien utgår från Urie Bronfenbrenners ekologiska systemteori (Bronfenbrenner, 1979, 1986). Den ekologiska systemteorin beskrivs ha ett föränderligt perspektiv där individens utveckling i förhållande till miljön står i fokus. Den epistemologiska utgångspunkten för den ekologiska systemteorin ligger i hur de olika nivåerna i samhället samspelar för att skapa möjligheter för lärande.

Begreppet ekologisk utgör i systemteorin en helhetssyn där delar samverkar med varandra. Dessa delar innefattar miljö, människa, materia, värderingar förväntningar och krav (ibid.). Det innebär att förskolan, förskollärare, rektorer, barn och vårdnadshavare påverkar och påverkas av de olika systemen.

Den ekologiska systemteorin

I systemteorin ingår som tidigare nämnt olika nivåer, dessa beskriver Bronfenbrenner (1979; 1986) som olika system eller miljöer. De system som samverkar kallas för makro-, exo-, mikro-, meso- och chronosystemen. Tillsammans utgör de en grund för individens möjligheter till lärande och utveckling och de skapar förutsättningar för att förstå samverkan mellan individ och samhälle (ibid.). i den här studien bidrar detta teoretiska ramverk som ett verktyg till att förklara och förstå hur barnet står i relation till förskolläraren, förskolan, rektorn och huvudmannen och huvudmannens uppdrag att skapa en likvärdig förskola för alla barn.

I makrosystemet ingår politiska beslut och ideologiska utgångspunkter och innefattar normer och sociala värderingar. I den här studien relateras makrosystemet till skollagen (SFS 2010;800) och förskolans läroplan. Utifrån politisk styrning i styrdokument för förskolan finns det ambitioner om att förskolan ska vara likvärdig och hålla en hög kvalitet för alla barn (Skolverket, 2018). Vidare representerar exosystemet miljöer där individen, barnet, inte är direkt delaktig men ändå på olika sätt påverkas av vad som händer i den miljön (Bronfenbrenner, 1979, 1986). Exosystemet (ibid) appliceras i den här studien på rektorns nivå där bland annat beslut fattas om förskolans pedagogiska innehåll, ekonomi och personal samt annan administration. Mikrosystemet innefattar det system där individen är i direkt kontakt med sin miljö, där det sker ett samspel och en interaktion med andra (ibid.). I denna studie innefattar det förskolläraren som i mötet med barnen skapar förutsättningar för individen. Mesosystemet (ibid.) innefattar relationerna mellan olika närmiljöer och i den här studien innefattar det samspelet mellan förskolan och rektor samt förskolor inom kommunen. Det sista systemet som Bronfenbrenner (ibid.) redogör är chronosystemet, som är det system som lyfter förändringar i makronivån över tid. Tid är en intressant aspekt då förskolan och förskolans läroplan har genomgått många förändringar och revideringar genom åren. Till exempel har förskollärares ansvar har skrivits fram, rektorns ansvar har tydliggjorts och huvudmannens ansvar i detta, förskolans viktiga roll i samhället och den samhällsstruktur som finns idag.

De olika systemen syftar till att agera verktyg för att skapa en förståelse för samspelet mellan de olika nivåerna i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet där barnets utveckling är centralt.

Metod

Studien har en kvalitativ karaktär där syftet är ta reda på hur huvudmannen beskriver och talar om sitt uppdrag med likvärdighet och kvalitet i förskolan. Kvalitativa studier beskrivs fokusera på processer och utveckling över tid (Bryman, 2018). Det faktum att fokus i kvalitativa studier ligger just på processer har också kommit att kritiseras då det bidrar med svårigheter för att replikera en studie (ibid.). För den här studien, som är genomförd i liten skala, är det dock av vikt att fånga just de processer som sker på en huvudmannanivå för att skapa en förståelse för arbetet med kvalitet och likvärdighet i förskolan. Denna studie har använt intervjuer för att närma sig huvudmäns beskrivningar av arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan. Intervjuer är en ofta använd metod inom kvalitativ forskning och utgör ofta den insamlade datan i en kvalitativ studie (Alvehus, 2013; Bryman, 2018).

Intervjuer

Studiens data har samlats in genom intervjuer. Intervjuer beskrivs som särskilt bra för att fånga en människas uttryck och tankar om ett fenomen (Bryman, 2018). I den här studien ligger fokus på verksamhetschefers och utbildningschefers tankar och tal om kvalitet och likvärdighet i förskolan. Intervjuerna har haft en semistrukturerad karaktär där en intervjuguide låg till grund för samtalet. Den semistrukturerade intervjun skapar förutsättningar för ett samtal där intervjuaren får möjlighet att skapa bredd och kunna anpassa frågorna och formulera om, om så behövs, för att möta respondenten, detta skapar också en flexibilitet i intervjun (ibid.). Den semistrukturerade intervjun har som syfte att belysa informantens innersta tankar och uttryck, för att skapa ett djup och en förståelse där respondenten är en källa till svaret på forskningsfrågan (ibid.). Aspekten som just beskrevs är

också den utgångspunkt som har fått kritik. Bryman (ibid) framhåller istället att det är den utgångspunkt som är intervjuernas styrka. Genom de semistrukturerade intervjuerna skapas möjligheter för respondenten att utveckla sina tankegångar och svar vidare (ibid.). För den här studien har det varit en viktig aspekt då syftet varit att få begreppen kvalitet och likvärdighet samt arbetet med dessa definierade och kartlagda utifrån utbildningschefernas perspektiv.

Under rådande pandemitider har intervjuerna skett digitalt, det har skapat förutsättningar att bredda urvalet geografiskt men det mellanmännsliga samspelet försvinner när samtalet sker genom en skärm. Intervjuerna har spelats in för att kunna underlätta analysen. Den fördel som finns med att spela in ljud är att det går att konservera informanternas utsagor och detaljer som annars hade kunnat förbigås kan istället fångas (Björndal, 2005). En viktig aspekt som framhålls är att en inspelning är just en inspelning, det är en representation av en människas tal och berättande, och inte den absoluta sanningen (ibid.). Efter att de inspelade intervjuerna var genomförda transkriberades dessa för att sedan starta analysprocessen. Även transkripten beskrivs som en representation av en människas tal och även i det steget är det viktigt att vara medveten om att det inte innefattar den absoluta sanningen (ibid.)

Urval

2019 fanns det 9750 förskolenheter i Sverige. En förskolenhet definieras som en eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra, och även verksamheter som är knutna till men inte har en geografiskt närliggande position kan ses som en del av enheten (Skolverket, 2020b). Tre av fyra av dessa drevs kommunalt (Skolverket, 2020a). Den statistiken har varit en avgörande faktor för att beslutet fallit på att intervjua huvudmän från den kommunala sektorn. Skolhuvudmannen ses som ansvarig för förskolan och utbildningschefen är en del av huvudmannen som har en överblick och en insyn i förskolans arbete med kvalitet och likvärdighet.

I studiens inledande skede kontaktades en person som var verksam inom en kommun med ansvar för kvalitet i förhållande till förskolan, för förfrågan om deltagande för en pilotintervju för att testa studiens intervjuguide. Utifrån resultatet av den pilotintervjun framkom det så pass viktiga och centrala aspekter att pilotintervjun, med godkännande från informant kom att bli en del av studiens resultat.

Vidare har urvalet fallit slumpmässigt (Alvehus, 2013) på personer i Västsverige och några utspridda kommuner kontaktades för förfrågan att delta i en intervju. De skolhuvudmän som kontaktats utanför Västsverige har kontaktats i syfte att skapa en spridning geografiskt för att ge studien en bredd. Tillsammans med pilotintervjun har åtta intervjuer genomförts.

Etiska aspekter

Studien förhåller sig till Vetenskapsrådets (2017) *God forskningssed*. Informanterna i studien har vid förfrågan fått information om att studien utgår från dessa principer, de har också fått skriftlig information om att intervjun spelas in för att i ett senare skede kunna underlätta analysarbetet.

Informanterna har i ett tidigt skede fått ta del av tydlig information om studiens syfte och innehåll. Informanterna är delgivna att deras deltagande är frivilligt och att de när som helst under tiden uppsatsen genomförs och skrivs kan välja att avbryta sitt deltagande. Detta

innebär att när studien väl är publicerad går det inte att dra tillbaka sitt deltagande. Informanterna i den här studien har i en första kontakt via mail fått de övergripande information om studiens syfte och tillvägagångssätt, i ett senare skede fick de ta del av ett missivbrev (se bilaga 1). Respondenterna lämnade skriftligt samtycke till att delta i studien genom en samtyckesblankett (se bilaga 2). I rådande pandemitider fanns det dock vissa svårigheter då många av informanterna jobbar hemifrån och inte har samma förutsättningar som på ett kontor, därför har också mail där informanten skriver fram sitt samtycke accepterats. Studiens insamlade material kommer endast att användas till det som det är avsett för och i det här fallet innebär det att empirin endast används i samband med forskningssyfte. Materialet, källdatan, lagras på lösenordskyddad dator där det heller inte går att urskilja identiteterna hos de deltagande i datan. Ljudfilerna som utgjort grunden till transkripten kommer efter att studien examinerats att raderas. Informanterna deltar i studien under förutsättningen att det i slutrapporten inte går att identifiera vem som är vem. I den här studien har informanterna endast benämnts som huvudman med en siffra. Siffrorna är slumpmässigt utvalda till vardera informanten. För att ytterligare säkerhetsställa informanternas deltagande anges heller inte vilka kommuner som är representerade i studien, ett ungefärligt geografiskt läge anges endast. Sju av de skolhuvudmän som har kontaktats tackade också ja till att delta i studien.

Transparens

Inom det kvantitativa forskningsfältet använder sig forskare av begreppen reliabilitet och validitet, men ofta är dessa begrepp är inte applicerbara inom den kvalitativa forskningen (Bryman, 2018). Istället är utgångspunkten i den här studien transparens. Det innebär att genom en öppenhet i hur studien har producerats samt en metoddiskussion där kritiska aspekter framhålls kan en diskussion om studiens genomförande skapas som i syfte att öka studiens trovärdighet (Svensson & Ahrne, 2015). En text som inte innehåller en kritisk diskussion i förhållande till forskningsprocessen anses sakna transparens och då också trovärdighet (ibid.). I den här studien har hela studiens tillvägagångssätt noggrant och öppet redovisats och beskrivits, samt har en metoddiskussion genomförts för att skapa en transparens och trovärdighet.

Analysmetod

De intervjuer som har gjorts utgör studiens empiri och med utgångspunkt i Braun och Clarke (2006) har en tematisk analys genomförts. Den tematiska analys som Braun och Clarke beskriver innehåller sex steg. Det första steget innefattade att som forskare göra sig bekant med sin data för att i ett senare skede utveckla det till skapandet av koder. I den här studien innebar det att analysarbetet startade i transkriberingen av intervjuerna. Alla intervjuer skrevs ut ordagrant. I steg två skriver Braun och Clarke (ibid.) att arbetet med att studera det transkriberade datamaterialet ingående startar för att urskilja koder. För den här studien innebar det att efter att intervjuerna skrevs ut lästes materialet igenom upprepade gånger för att kartläggandet av koder sedan skulle kunna genomföras. Koderna skrevs fram i mind maps som syfte att skapa en överblick för hela materialet (intervjuerna och koderna). I steg tre (ibid.) av analysprocessen började potentiella teman arbetas fram utifrån koderna, dessa dokumenterades med stöd av forskningsfrågorna i ett separat dokument. Det fjärde steget som Braun och Clarke beskriver (ibid.) innefattar hur temana står i relation till koderna, för den här studien innefattade det arbetet med de teman som hade utkristalliserats jämfördes med koderna. Sedan omfattade steg fem (ibid.) en fördjupning av temana där en tydligare

definition blev framträdande. Det sjätte och sista steget (ibid.) innefattade koppling till frågeställningarna och syftet samt att texten producerades. I den här studien har de sista stegen, fyra, fem och sex bearbetats under en längre tid, det vill säga, utifrån att potentiella teman skrevs fram har arbetet fortsatt med koderna för att sedan titta på temana igen för att säkerhetsställa koderna ytterligare. Vidare arbetades också underteman fram. De tre teman som till slut framstod är: *Barnet i fokus*; *Insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet* samt *Utmaningar i arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan*. Under varje tema finns ett antal underteman som visar på aspekter och nyanser av det övergripande temat.

Barnet i fokus; Det viktigaste uppdraget; Mötet

Insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet; Dialogen; Punktinsatser utifrån socioekonomiska förutsättningar; Förväntansnivå på undervisning; Nätverk

Utmaningar i arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan; Personals utbildning som förutsättning för kvalitet; Bostadssegregation och socioekonomisk status; Geografiskt läget i förhållande till likvärdighet och kvalitet; Dokumentation, analys och uppföljning som framgångsfaktor och utmaning.

Metoddiskussion

I studien har en transparens eftersträvat där alla steg i studien har redovisats för att skapa så stor tydlighet som möjligt. Jag vill lyfta aspekten av att studien innehåller tolkningar och att det är mina erfarenheter och kunskaper som inför tolkningarna av intervjuerna är grunden. Persson (2015) beskriver just att en tolkande ansats är en del av resultatet. Informanterna i studien beskriver sitt arbete med likvärdighet och kvalitet. Av vikt är att ha i åtanke att det är *talet om två fenomen* vilket inte är en garanti för vad som sker i praktiken. För att styrka det informanterna berättar i intervjuerna hade analys av policydokument kunnat användas som komplement till informanternas utsagor. Det hade kunnat vara ett stöd i informanternas uttalanden och eventuellt kunnat bidra till att synliggöra motstridigheter. Dock anser jag att i förhållande till studiens storlek har intervjuer vart tillräckligt för att kunna besvara studiens frågeställningar.

En annan aspekt av metoden som hade kunnat generera en bredare studie hade varit om informanter hade samlats från andra delar av Sverige. I och med rådande omständigheter i pandemitider och att intervjuerna skedde digitalt hade det kunnat vara en möjlighet. Dock har informanter eftersökts i andra delar av Sverige men svarsfrekvensen har inte varit lika stor.

Analys

I följande avsnitt presenteras studiens analys och resultat. Utifrån studiens syfte att undersöka hur begreppen kvalitet och likvärdighet i förskolan definieras av skolhuvudmannen, hur huvudmannen arbetar med begreppen samt vilka utmaningar skolhuvudmannen ser med begreppen, redovisas resultaten i följande teman med tillhörande underteman. I analysdelen har strävan efter att alla informanter ska komma till tals varit utgångspunkten men citaten ska också svara mot studiens syfte och frågeställning.

Huvudmannens uppdrag - att erbjuda barn en likvärdig förskola av hög kvalitet		
Barnet i fokus	Insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet	Utmaningar i arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan
Det viktigaste uppdraget	Dialogen	Personals utbildning som förutsättning för kvalitet
Mötet	Punktinsatser utifrån socioekonomiska förutsättningar	Bostadssegregation och socioekonomisk status
	Förväntan på undervisning	Geografiskt läge i förhållande till likvärdighet och kvalitet
	Nätverk	Dokumentation, analys och uppföljning som framgångsfaktor och utmaning

Informanterna beskriver unisont värdet av kvalitet och likvärdighet i förhållande till den svenska förskolan, och problematiserar kring komplexiteten med begreppen kvalitet och likvärdighet då informanterna lyfter att dessa uppfattas som stora och svåra att definiera. I talet om kvalitet framkommer det att informanterna poängterar att likvärdighet ses som en aspekt av kvalitet och i beskrivningarna av kvalitet tas likvärdighetsbegreppet upp som en del av kvalitetsbegreppet. I de teman som framträder i resultatet ingår både begreppen kvalitet och likvärdighet, valet har fallit på att inte särskilja dessa utan istället behandla begreppen i relation till varandra, vilket också blir tydligt att informanterna gör i många fall. Begreppen kvalitet och likvärdighet framstår av informanterna som allomfattande och breda begrepp, i bemärkelsen att det framkommer olika ingångar och utgångspunkter i betydelsen av begreppen kvalitet och likvärdighet.

Barnet i fokus

Det första temat som utkristalliserats är hur huvudmannen ser kvalitet ur ett rättighetsperspektiv där barnet är i fokus. Informanterna betonar barns rätt till en förskola som ska verka utifrån de förutsättningar som barnet befinner sig i och vad som är fördelaktigt för det enskilda barnet.

”... som huvudman betonar vi kanske rätt så hårt ett rättighetsperspektiv, barnets rätt till en förskola som kan möta dem utifrån sina förutsättningar just i stunden, det är också en del av det, av kvalitetsbegreppet” (H8)

I följande citat beskriver informanterna att i deras kommuner är utgångspunkten till kvalitet i förskolan: *” vad som är gynnsamt för varje barn ” (H6).*

”...att det handlar om skärningspunkten mellan barn och lärare, där det verkliga lärandet sker och hur det mäts.” (H1)

Dessa citat kan tolkas som att det finns en ambition hos skolhuvudmannen att barnet ska stå i fokus och verksamheten ska möta barnet utifrån de förutsättningar som respektive barn har.

Det innebär också att kvaliteten i förskolan är viktig eftersom det är en rättighet för varje barn att få tillgång till en förskola av hög kvalitet. Utifrån det blir makro- och mikrosystemens samverkan tydlig där det finns en agenda om att barnets utveckling och lärande är i fokus utifrån huvudmannens perspektiv. Vidare går det att tolka att om det finns ett barnperspektiv i beaktning men det läggs också ett ansvar på lärare då det är skärningspunkten mellan lärare och barn som beskrivs från huvudmannen.

Det viktigaste uppdraget

Ett undertema till temat *Barnet i fokus* är *det viktigaste uppdraget*. Här framkommer det att det viktigaste uppdraget handlar om att skapa likvärdighet för varje barn. Det beskrivs av informanterna som ett svårt uppdrag för huvudmannen att utföra, men ett av de avgörande uppdragen för barn som skolhuvudmannen ställs inför. Likvärdigheten beskrivs som ett så viktigt uppdrag för att det handlar om att ge alla barn möjlighet till en likvärdig start i utbildningssystemet.

"Det här är jättesvårt och det är det viktigaste uppdraget som du har som huvudman, att skapa likvärdighet..." (H6)

Informanten beskriver vidare hur viktigt det är att alla förskolor håller en likvärdighet för att det ska bli gynnsamt för varje barn:

"...det handlar ju om att vi ska säkerställa inte bara att det är top notch på en förskola, för så är det ju nästan i varje kommun att man har några du vet, som sticker ut och har riktigt nöjda vårdnadshavare, riktigt skickliga pedagoger som man alltid vill lyfta och så där, men hur säkerställer vi att vi har en likvärdig förskola alltså en god kvalitet på alla förskolor sen får man gärna ha nyanser av det men det jag tänker att vi pratar om är vad är gynnsamt för varje barn..." (H6)

"... så försöker vi definiera det och då är det här Sonia Sheridans dimensioner alltså vad betyder det för barnen och så har vi lagt till vårdnadshavare där också för det kan behövas när det är små barn att man hjälps åt att tolka och vad betyder det för pedagogerna för verksamheten." (H4)

Detta tema kan tolkas som att huvudman uppfattar en stor komplexitet i begreppet likvärdighet. Komplexiteten blir synlig där huvudmannen beskriver det svåra i begreppet möter det viktiga uppdraget det vill säga, just att säkerställa att förskolan är gynnsam för varje barn. Det konstateras att förskolor gärna får ha nyanser och variationer i förhållande till innehållet i undervisningen och att det inte ser likadant ut överallt men i slutändan ska förskolans utbildning ändå vara gynnsamt för varje individuellt barn där varje barns utbildning är i fokus. Med stöd i systemteorin (Bronfenbrenner, 1979, 1986) blir det framträdande att mikronivån och individens utveckling är central på en makronivå. Strävan efter att skapa en kvalitativ utbildning för varje individuellt barn är central och utgör en del av det viktigaste uppdraget. En aspekt i detta undertema är hur huvudmannen faktiskt skapar förutsättningar för att makronivån och mikronivån ska kunna samspela för det individuella barnet.

Mötet

Det andra undertemat som arbetats fram är *mötet*. Detta undertema tar sin utgångspunkt i temat *barnet i fokus* då det finns en tydlig koppling till att skolhuvudmännen belyser hur mötet i olika sammanhang, exempelvis mellan lärare och barn, är en central del av arbetet

med likvärdighet och kvalitet. Temat innefattar mötet mellan barn och barn, mellan lärare och barn, samt mellan barn och miljö. *Mötet* lyfts som en kvalitetsaspekt i den utbildning och undervisning som förskollärare bedriver. Huvudman fyra lyfter just den aspekten som utgångspunkt i intervjun när diskussionen rörde sig runt begreppet kvalitet:

"... och han (Sven Persson) säger ju det att undervisningens brännpunkt alltså är mötet mellan barn och pedagog..." (H4)

En annan huvudman beskriver också brännpunkten:

"... du kanske har hört formuleringen kvalitetens brännpunkt finns i mötet, det relationella och det är det som är vår utgångspunkt på huvudmannanivå..." (H8)

Utifrån informanternas tal om undervisningens brännpunkt som en del av kvalitetsbegreppet och om kvalitetens brännpunkt läggs stor vikt vid mötet som sker mellan barn och lärare och det är också där ett lärande kan ske.

Vidare lyfter också informant nummer fem hur kvalitetens kärna går att koppla ihop med mötet mellan vuxen och barn och i mötet mellan barn och innehåll:

"... men jag tänker ändå att det handlar om mötet mellan förskollärare, barnskötare och barnet och möte också med innehåll, med alltså didaktiken att det är kvalitetens kärna..." (H5)

Den tolkning som går att göra utifrån dessa citat är att undervisningen är en essentiell del av kvaliteten i förskolan. Det didaktiska perspektivet, där mötet mellan lärare och barn är centralt. I förhållande till det övergripande temat där barnet är i fokus blir undervisningen en tydlig ingång i hur huvudmannen beskriver barnet som utgångspunkt för kvalitet och likvärdighet. Utgångspunkten, mötet, skapas i mikrosystemet och behandlas genom att det i makrosystemet skapas förutsättningar. Det blir tydligt att förskolläraren och de verksamma i förskolan har ett stort ansvar för kvaliteten och likvärdigheten och att det finns en viss distans mellan makronivån och det individuella barnet. Det går också att tolka citaten som att det på en makronivå finns en kunskap och en utgångspunkt i var det viktiga arbetet för det individuella barnet sker.

Insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet

Det andra temat som utkristalliserats är hur huvudmannen arbetar för att skapa en likvärdig förskola där hög kvalitet är centralt. Temat innefattar de *insatser* som huvudmannen beskriver i sin arbetsgång samt vilka processer och insatser som görs till syfte att öka kvaliteten och skapa likvärdighet i förskolan.

Huvudman åtta lyfter hur arbetet på en huvudmannanivå mycket handlar om att skapa förutsättningar för förskolan att arbeta med frågor som rör kvalitet:

"... när vi då närmar oss kvalitet som huvudman då så blir det ju rätt så mycket skapa förutsättningar för måluppfyllelse där läroplanen självklar är utgångspunkten i mötet med barnen och det är egentligen där utgångspunkten finns, då det sätts så pratar vi också om olika aspekter av kvalitet kanske då individ, mötet med barnet, processer på förskolan i arbetet i det direkta arbetet och sen också då i nästa läge strukturella

faktorer eller snarar förutsättningar då, vi använder rätt så mycket förutsättningar generellt och så som jag sa tidigare så är läroplanen måttstocken.” (H8)

Det som informanten beskriver är just förutsättningarna utifrån läroplanens intentioner som huvudmannen, på en makronivå, ansvarar för. Förutsättningarna som skapas visar på samarbetet mellan makronivån och mikronivån där mikronivån motsvarar förskolans personal. En tolkning av det är att huvudmannens roll och förmåga att skapa förutsättningar för personalen i förskolan är av stor vikt för hur utgången blir för förskolans kvalitet och också likvärdighet och på så vis för det individuella barnets lärande och utveckling.

Dialogen

De huvudmän som representerar de kommuner som deltar i studien arbetar aktivt med systematiskt kvalitetsarbete, i arbetet ingår diverse olika delar så som dokumentation, dialog och uppföljning av statistik. Det systematiska kvalitetsarbetet beskrivs av informanterna ta sin utgångspunkt i läroplanens intentioner samt de kommunala mål och riktlinjer som förskolan har att förhålla sig till. Begreppen processkvalitet, resultat kvalitet samt strukturkvalitet beskrivs av informanterna att de används som ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet. En informant lyfter också hur de även utvärderar utifrån servicekvalitet där det rör sig om vårdnadshavares åsikter om förskolan.

Den absolut viktigaste insatsen och processen som informanterna lyfter som en del av det systematiska kvalitetsarbetet beskrivs vara dialogen, en huvudman beskriver

”Dialogen är ett fundament” (H8).

En annan belyser

”...vi ser ju att hela processen är viktig och där är dialogen en väldigt viktig del om vi ska komma åt de mjuka värdena...” (H7).

Dialogen som informanterna syftar på är bland annat den dialog som sker mellan huvudmän, rektor och huvudman. Flera kommuner arbetar med resultatdialog eller kvalitetsdialog mellan rektor och personal på förskolan där rektorer tillsammans med verksamhetsutvecklare och kvalitetsansvariga och huvudmän i form av utbildningschefer som har det övergripande ansvaret för förskolan, sitter tillsammans och analyserar och reflekterar kring det material som finns. En informant beskriver:

”...att fånga just den där delen man behöver fånga i sitt analysmaterial sen är det ju så att förskolans systematiska kvalitetsarbete och att jobba med mål- och resultatstyrning i förskolan är ju väldigt komplext, det bygger mycket på dialog och där i en dialog måste man tillsammans med andra analyser och reflektera för att komma till en slutsats så att vi anser väl att dialogen är ett av våra viktigaste forum i förskolan...” (H7)

Vidare beskriver huvudman tre:

”Vi har ett väldigt nära arbete, vi har en organisation idag där vi har rektorer som i sin tur har biträdande rektorer också men sen över rektorerna så har vi verksamhetsområdeschefer som har väldigt nära regelbunden resultatuppföljning med cheferna så dom följer också upp verksamheten utifrån resultat och vi pratar just nu väldigt mycket om förväntade resultat...” (H3)

Informanten (H7) beskriver svårigheter med mål och resultat i det systematiska kvalitetsarbetet och att i dialog och samverkan med andra skapar förutsättningar för en djupare analys och reflektion. Detta i förhållande till mål och resultat som ska verka gynnsamt för förskolan och sedan i sin tur gynnsamt för det individuella barnet. Utifrån det andra citatet framgår det att dialogen har en viktig funktion i arbetet mellan de olika systemen, där det finns en nära och regelbunden uppföljning. De nära samarbetet tolkas som gynnsamt för alla system.

En tolkning som kan göras utifrån detta tema är att ett nära samarbete mellan de olika systemen, där dialogen är central, blir en viktig del av kommunens arbete med resultatuppföljning. Relationen mellan makro-, exo- och mikrosystemen blir tydlig då informanterna belyser vikten av samverkan mellan nivåerna samt att arbeta tillsammans. Ytterligare tolkning är att ett nära samarbete och en god dialog är av vikt för att resultatuppföljningen också ska bli produktiv och innehållsrik för att främja förskolors utveckling.

Punktinsatser utifrån socioekonomiska förutsättningar

En aspekt som varje informant har lyft fram är de skillnader i förskolorna som syns i samband med den bostadssegregation som finns i samhället. Informanterna i varje kommun har lyft aspekten socioekonomisk status i förhållande till begreppet likvärdighet. En informant beskriver det som:

”...vi viktat resurser och olika former av både kompetensutveckling men också olika former av satsningar gentemot dom förskolor som har större behov utifrån framförallt utifrån att man inte har det svenska språket.” (H3)

En annan av informanterna berättar:

”... eller vi gör ingen ekonomisk tilldelning till socioekonomiskt utsatta områden, men däremot har vi räknat på det i flera omgångar men den analys vi gör hos oss är att de områdena, har lägre, barnen är där kortare tider, till exempel många 15-timamrsbarn. Sen så har vi områden som absolut inte är ett utsatt område som, där barnen går kanske 50–55 timmar och då har vi konstaterat att utifrån det bemanningsbehovet de har så blir inte det gynnsamt...” (H6)

Samma informant beskriver att dessa insatser istället görs:

”... men det vi har gjort är det statliga bidrag, det är kopplat mot språkutveckling, där fick vi en bra tilldelning, där riktar vi det bara mot socioekonomiskt utsatta områden.” (H6)

Likaså lyfter ytterligare en informant deras arbetssätt:

”... där vi ser att man från språkcentra skapar möjligheter att göra lite punktinsatser med det statliga bidrag som heter idag, tidiga insatser kring språkutveckling, där man kanske kan gå in och satsa lite extra på dom områdena där man kanske har de här utmaningarna, där vårdnadshavare till och med är analfabeter...” (H7)

Det informanterna beskriver är att med utgångspunkt i läroplanens intentioner och skollag så tittar huvudmannen på bland annat statistik för att kunna fatta beslut om hur olika typer av resurser ska fördelas mellan förskolorna i kommunen.

Temat kan tolkas som att det inte görs specifika resurstilldelningar utifrån kommunala medel utan istället förlitar man sig på de statliga bidrag som finns. Huvudmännen belyser vikten av bland annat språkfrämjande insatser i områden där ett sådant behov är stort, och på så sätt går det att urskilja och tolka informanterna som att det kompensatoriska uppdraget i förskolan är viktigt för alla barns utveckling och lärande. Dock framgår det att dessa insatser utgår från statliga medel. Ytterligare en tolkning är att huvudmännen ställs mellan socioekonomisk utsatta områden och områden som inte är lika utsatta. Cheferna identifierar att det finns olika behov i områdena, men uttrycker att det är svårt att tillgodose dessa utifrån kommunala resurser. Dock utifrån statliga bidrag som kommunerna söker görs det punktinsatser där de ser ett tydligt behov, genom exempelvis kompetensutveckling till personal. Även i det här temat framgår det hur en tydlig samverkan mellan makro-, exo-, meso- och mikronivån blir viktig då flera olika nivåer av styrningen och institutioner behöver samverka för att det individuella barnet ska få förutsättningar till en likvärdig utbildning av hög kvalitet.

Förväntansnivå på undervisning

I detta undertema belyses att i en kommun har man arbetat fram material som beskriver vilken förväntansnivå det finns på förskolor inom kommunen för att till exempel arbeta med olika innehållsområden som s matematik eller naturvetenskap. Ännu så länge berör förväntansnivån endast ett ämne men detta har utifrån vad skolhuvudmannen beskriver arbetats fram för att garantera en hög lägsta nivå där det blir tydligt för alla verksamma inom förskolan vad som förväntas. Huvudmannen beskriver:

”...där vi har skapat en förväntansnivå, för vi kan inte begära att alla pedagoger i xxx förskolor ska vara hype men vi har några som älskar detta och brinner för detta och dom ska också få göra det och då ska det också finnas en utvecklingsnivå som är oändlig och att få vara i... men när vi skapar en förväntansnivå då är det där vi lägger våra resurser så att alla befinner sig där.” (H7)

I detta tema kan det konstateras att det finns en gemensam grund för var förväntansnivån ligger för förskolans undervisning. Det skapar en tydlig bild av vad huvudmannen på en makronivå, utifrån läroplanens intentioner och kommunala mål, vill att barnen i förskolan ska erbjudas. Utöver en lägsta förväntansnivå finns ett utrymme för utveckling där de verksamma inom förskolan som brinner extra för de olika innehållsområdena får möjlighet att driva och utveckla undervisningen i förhållande till innehållsområden, exempelvis matematik.

Nätverk

Ytterligare en aspekt som några av utbildningscheferna lyfter i relation till temat *insatser i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet* är olika typer av nätverk där personal, främst förskollärare, får mötas inom kommunen för att byta erfarenheter etc. Strategin beskrivs som uppskattad och en viktig del i arbetet med likvärdighet inom kommunens förskolor. Huvudman sex beskriver deras process:

”... förvaltningens utvecklingsorganisation, där finns det minst en från varje förskola från de större förskolorna finns det fler det varierar lite men minst en där vi har jobbat med både utbildning, utveckling och erfarenhetsutbyte kring olika delar exempelvis implementering av läroplanen, där har vi också fokuserat på att förstå undervisningsbegreppet, hur förstår vi det och hur jobbar vi med det och hur påverkar det liksom förskolans förhållningssätt och hur tar man sig an det, det har dom fått grotta ner sig i om vi ska prata ren svenska i den organisationen sen går man ut till sina olika hus,

förskolor och jobbar vidare med det och så liksom för en gemensam övergripande förståelse det tänker jag också alltså på något sätt att man har en nivå, vi är på den här nivån i alla fall sen kanske några är på en annan men att vi har säkerhetstället en lägstanivå det tänker jag är ett likvärdighetsperspektiv... ” (H6)

En huvudman beskriver att inom deras kommun arbetas det med ämnesorienterade nätverk som till exempel, skapande, digitalisering och språkfrämjande där förskollärare från kommunen möts tillsammans med verksamhetsutvecklare för möjligheter att utbyta erfarenheter och kompetens. Huvudmannen diskuterar vidare hur dessa nätverk bland annat syftar till att skapa en likvärdighet inom kommunen mellan förskolor.

Nätverken som informanterna beskriver förstås utifrån Bronfenbrenners (1979, 1986) mesosystem där samverkan mellan olika förskolor blir centralt för att utveckla verksamheten. Utifrån det huvudmannen beskriver tolkas det som att kommunikationen och dialogen mellan förskollärare verkar gynnsamt för inspiration, erfarenhetsutbyte, utvärdering och kompetenshöjande i förhållande till förskollärares beprövade erfarenhet.

Utmaningar i arbetet med likvärdighet och kvalitet i förskolan

I detta tema framstår förskolans likvärdighet och kvalitet vara en av de största utmaningar som huvudmannen för förskolan ställs inför. Uppdraget beskrivs som det viktigaste men också det svåraste och något som de brottas med dagligen. Några av de utmaningar som informanterna beskriver i förhållande till kvalitet och likvärdighet är förskolläraryrket, bostadssegregationen och den sociala ojämlikhet som finns samt förskolors geografiska position. Andra aspekter som blivit framträdande som utmaningar är också delar av det systematiska kvalitetsarbetet som ligger som en del av grunden för skolhuvudmannen och hur beslut fattas gällande till exempel resurser och kompetensutveckling.

Personals utbildning som förutsättning för kvalitet

En utmaning som informanterna i studien uttrycker är den nationella förskolläraryrket som idag sätter sin prägel på förskolans verksamhet. Utbildningscheferna belyser vikten av rekryteringsprocessen och rektors kompetenser i processen som en viktig faktor i att kunna anställa fler förskollärare.

Utifrån den förskolläraryrket som idag är går det att uppnå en hög kvalitet och

”... kvalitetsfaktor som alla lyfter fram i förskolan det är att ha utbildad personal och då har vi väldigt ojämnt fördelat med andel förskollärare, så att i dem områdena där barn har ett gott svenskt språk där dom får väldigt mycket från olika håll där har jag en hög andel förskollärare, medan i några utav mina områden där man har väldigt många olika språk och barnen kanske bara hör svenska i förskolan och att den svenskan också ser olika ut, där har vi färre förskollärare så där har vi en utmaning och behöver jobba strategiskt och långsiktigt för att locka fler förskollärare till dom områden som behövs mest.” (H4)

Här beskriver informanten en av de utmaningar som kommuner står inför. Det grundar sig inte enbart på att det finns en nationell förskolläraryrket utan också att den bostadssegregation som finns i samhället påverkar hur förskollärare väljer sina arbetsplatser. Även här blir förskolans kompensatoriska uppdrag framträdande för de områden som behöver förskolan mest.

”... för det varierar ju väldigt mycket, vi har ju några förskolor som har nästan 100% förskollärare och några som har långt under 30 och det har ju jättestor betydelse för vi kan ju direkt se kvalitetsskillnad på de förskolorna...” (H2)

Utifrån den förskolläraryrbrist som finns diskuterar huvudmännen hur de kan skapa attraktiva arbetsplatser. Exempelvis så lyfter de rektorns viktiga arbete i rekryteringsprocessen. I analysen synliggörs att det är sällan som diskussionen närmar sig grundproblematiken i att det utbildas för få förskollärare, det vill säga att det också är en politisk faktor som påverkar hur mycket förskollärare det utbildas. Det kan tolkas som att skolhuvudmännen och rektorerna gör sitt yttersta för att de förskollärare som är utbildade och verksamma ska söka sig till deras kommuner. De agerar utifrån de förutsättningar som finns för skolhuvudmannen på en makronivå och rektor på en exonivå. Utifrån det som skolhuvudmannen beskriver, att det läggs ett stort ansvar på exonivån, rektorn går det också att tolka att det största ansvaret också hamnar på rektorns nivå. Huvudmannens ansvar på makronivån blir då abstrakt och svårbegripligt i processen. Informanterna beskriver, att de ser direkta kvalitetsskillnader på de förskolor som har en högre andel förskollärare, detta pekar på att personalens utbildning och kompetens blir en förutsättning för kvalitet.

Bostadssegregation och socioekonomisk status

I detta undertema synliggörs den socioekonomiska aspekten i förhållande till förskolans kvalitet och likvärdighet från olika perspektiv. Det som i det tidigare temat om *punktinsatser utifrån socioekonomiska förutsättningar* är en del av det arbete som pågår, men samtidigt uttrycks att det också är en utmaning som kommunerna ställs inför. Några informanter beskriver hur analyser har gjorts utifrån socioekonomisk viktning men att i förhållande till hur länge barnen är i förskolan under dagen i de utsatta områdena är det där kortare dagar. I områden där det finns en god socioekonomisk status är barnen längre dagar på förskolan och cheferna beskriver hur en fördelning av pengar utifrån detta blir problematiskt.

En av informanterna beskriver hur de i deras kommun inte har så stor skillnad i socioekonomisk status och inte heller liknande bostadssegregation som en del storstäder har, men trots detta ser man att elever ändå inte lyckas i skolan, huvudmannen berättar:

”... vi har problematiserat ganska mycket nu den senaste tiden till det att när vi fördelar i olika system, resurser kopplat till ökad likvärdighet så är det ju på det socioekonomiska vi går nästan uteslutande, det innebär ju då till exempel att i mina områden i det vi kallar för xxx där får ju vi aldrig något för där är det ju så himla bra istället socioekonomiskt, men vi har ju ganska många individer som misslyckas ändå, vi har ju barn i både förskolan och i grundskolan som vi inte får att lyckas med det som målen förväntas som vi förväntas av målen att uppnå och det är ju en väldigt stor olikvärdighet så det kan jag nog säga att likvärdighet handlar mycket om att möjliggöra för alla att lyckas.”(H2)

Satsningar sker i områden som inte är lika hårt drabbade av den bostadssegregation som finns, men istället fokuseras andra faktorer som forskning pekar på är faktorer som gör att elever i slutändan ändå inte lyckas i skolan.

Det kan tolkas som att det finns en problematik till hur resurser fördelas i kommunen i förhållande till bostadssegregation och socioekonomisk status med koppling till förskolans kvalitet och likvärdighet. Den finns en problematik oavsett om kommuner resursfördelar utifrån socioekonomisk status eller inte. Den komplexa fråga som utifrån en huvudmans tal

om socioekonomisk status uppkommer är var de ska lägga pengar, resurser, kompetens och kompetensutveckling för att det ska vara gynnsamt för alla barn. För som en huvudman (H2) beskriver har de i sin kommun trots, stabil socioekonomisk fördelning ändå elever som misslyckas i senare år i skolan.

Geografiskt läge i förhållande till likvärdighet och kvalitet

Det geografiska läget beskrivs inte enbart i samband med den bostadssegregation som präglar samhället utan det geografiska läget lyfts också som en aspekt i förhållande till rekrytering av förskollärare. En huvudman beskriver hur förskolor som ligger en bit utanför centrala delar av kommunen, där kommunal linjetrafiken eventuellt inte når ända fram beskrivs ha svårare att rekrytera personal. Detta i förhållande till förskolor som ligger med god anknytning till kommunal linjetrafik. Informanten beskriver hur det inte går att påverka då förskolan ligger där den ligger och istället behöver det skapas något annat attraktivt.

”... det kan handla om allt om att förskolan ligger inte så nära kollektivtrafiken och den är svår att ändra på, vi kan varken ändra busslinjen eller placeringen på förskolan då måste vi skapa andra viktiga, då måste vi se att vi har annat att erbjuda på den förskolan... vi måste skapa något annat attraktivt som gör att man vill söka sig dit...”
(H7)

En annan aspekt som blir synlig är kommunens läge i landet:

”... vi är granne med kommun xxx och i xxx finns det en förskollärarytbildning vilket gör att dom har en högre andel förskollärare än vad vi har...” (H3)

Det den andra huvudmannen talar om utifrån deras geografiska position i landet och i förhållande till högskola och universitet har kommit att påverka förskolans kvalitet och likvärdighet i förhållande till hur det ser ut med andel förskollärare.

I detta temat blir det tydligt att förskolans placering har betydelse för en förskolas likvärdighet och kvalitet i bemärkelsen att det är av vikt att skapa en attraktivitet för att förskollärare ska söka sig till ställen dit kommunal trafik inte når. Detta innebär att förskolors kvalitet och likvärdighet samt barns möjligheter till lärande och utveckling står i relation till var förskolan ligger rent geografiskt, vart man bor i landet samt vilka förutsättningar personal har att ta sig till förskolan med kommunala färdmedel. Även detta undertema pekar på och visar hur olika faktorer inom olika nivåer och system behöver samverka för att barnets förutsättningar för lärande ska bli likvärdigt.

Dokumentation, analys och uppföljning som framgångsfaktor och utmaning

I detta undertema framgår att huruvida informanterna uppfattar att de fick tillräcklig information från kvalitetsdialoger och resultatdialoger samt hur analysen dokumentation som rektorerna gör utifrån sina verksamheter. Detta för att kunna fatta beslut som rör olika typer av insatser gentemot förskolan i förhållande till kvalitet och likvärdighet. Informanterna beskrev hur det finns utmaningar med analysarbetet som sker. En utmaning som utbildningscheferna står inför är att rektorerna ska fullfölja de uppdrag som de har, huvudman ett beskriver att en del av rektorers arbete inte genomförs för att rektorerna inte anser att det ingår:

”... bland annat att rektorer inte gör det som önskas i uppföljningssyfte (verksamhetsplan). Det som efterfrågas av utbildningschef inte kommer fram i rektorerens arbete” (H1)

Vidare har det också utkristalliserats att det finns utmaningar med att arbeta med just resultat kvalitet, hur uppföljningen ser ut i förhållande till de mål och riktlinjer och intentioner förskolans läroplan innefattar. Huvudmannen beskriver:

”Jag tänker att det är det som vi också har jobbat mycket med att egentligen att skriva fram ett resultat men sen göra analysen då av det resultatet och det där är ju jättesvårt och det är inte något som man bara ja! Det är ju verkligen att försöka analysera men jag tycker att vi kommit en bit på väg måste jag säga ändå. För, för flera år sedan tillbaka så berättades ju mer liksom olika aktiviteter och vad vi gjorde och så, nu finns det ändå en medvetenhet om, om resultatet och ändå att jag tycker att dom börjar kunna skriva fram, att de kan beskriva utifrån målen, utifrån uppdraget och utifrån målen. För jag är också ibland så då, vet jag ju att en del att man kanske hamnar i att man kanske hittar siffror i resultatet ändå att man tar fram matriser och så där och jag tror ju inte på det utan jag tror ju att på det sättet som förskolan jobbar om man ska ha med barns lärande och så tror jag att det blir mycket rikare än att man gör det så enkelt som att man sätter en tvåa på resultatet liksom och så utifrån det.” (H5)

Utifrån det informanten beskriver ovan blir det tydligt att det finns en progression i deras arbete med att analysera resultatet i förskolan. Vidare lyfter en annan huvudman två liknande aspekter:

”... exempel då får vi ju väldigt mycket beskrivningar av vad dom gör alltså vilka processer och det är ju ganska livfullt beskrivet då så där är man ju ganska hemma då och att göra det, det är svårare i förskolan när man pratar resultat kvalitet, alltså vad får det för följder, hur vet vi det...”(H2)

Informanten i nästa citat beskriver hur de kan bli än mer analytiska i sitt arbete:

”... men den kan bli än mer analytisk och då tänker jag att kvalitetsdialog är ett perspektiv man kan arbeta med för att fördjupa den finns” (H6)

Utifrån huvudmans beskrivning av rektorernas arbete går det att urskilja att kommunerna har kommit olika långt i arbetet med analyser. Det framgår att i vissa kommuner och delar av kommuner är rektorerna mer angelägna och kan på ett utförligt sätt analysera sitt systematiska kvalitetsarbete. En tolkning är att det då uppstår en problematik mellan systemens samverkan i det här fallet, makro- och exosystemet, vilket kan resultera i att utbildningen för barn inte utvecklas och i förläningen blir barns livsvillkor olikvärdiga. Det blir tydligt att när det brister mellan två system får det också konsekvenser för andra system.

Den tolkning som görs av det informanterna beskriver av resultat kvalitet synliggör de utmaningar med att arbeta med resultat i förskolan och att det finns svårigheter i hur man möter begreppet resultat i förhållande till förskolans verksamhet. Informanten beskriver dessa svårigheter som att man till exempel plockar fram matriser, de begräsningar som ett sådant underlag genererar tolkas som att det inte är gynnsamt för förskolans likvärdighet och kvalitet. I den andra excerpten beskriver informanten skillnader i hur rektorer beskriver arbetet med processer i förhållande till arbetet med resultat och den tolkning som görs är att detta är en viktig utmaning i förhållande till läroplanens intentioner.

Huvudmannen beskriver en utmaning och ett utvecklingsområde som kommunen står inför men lyfter också en potentiell lösning för att komma åt problematiken. Den problematik som beskrivits innehåller uppföljningen och analys i förhållande till resultat kvalitet som rektor och skolhuvudman gör. Huvudmannen beskriver att materialet som blir av uppföljning och analys kan framstå som platt och vara i behov av djupare analyser för att det ska verka som en framgångsfaktor. Det kan tolkas som att den utmaning som huvudmannen står inför, kan länkas till chronosystemet beskriver, förändringar över tid i makrosystemen, vilket kan härröras till att förskolans läroplan genomgått förändringar över tid vilket i sin tur påverkar arbetsgången i de andra systemen. För att skapa ett djup och en bredd i analyserna behöver också förutsättningarna i de andra systemen följa med i den utveckling som sker i makrosystemet.

Sammanfattning

Denna studie visar att i informanternas tal om kvalitet och likvärdighet är det begrepp som huvudmännen arbetar med och brottas med. Det beskrivs att det finns en tydlig utgångspunkt för arbetet där barnet står i fokus men att en likvärdig förskola av hög kvalitet är svårt att komma åt. Olika strategier synliggörs i informanternas tal om arbetet med att skapa förutsättningar för likvärdighet i förskolans verksamhet. Resultatet pekar vidare på att det finns delar av huvudmannens arbete med förskolans kvalitet och likvärdighet som beskrivs som utmaningar som till exempel personalrekrytering och bostadssegregation. Det blir också tydligt med utgångspunkt i studiens teori, den ekologiska systemteori (Bronfenbrenner, 1979, 1986), hur interaktionen mellan de olika systemen är beroende av varandra för att skapa en helhet och för att kunna genomföra förändringar för att arbeta mot likvärdiga villkor för barns utbildning och undervisning i förskolan (Sheridan, 2001; Williams m.fl., 2021).

Diskussion

I den här delen av studien diskuteras resultatet i förhållande till forskningsfrågorna, tidigare forskning och studiens teoretiska utgångspunkt. Utöver det diskuteras också studiens metodologiska avväganden. Studien har som övergripande syfte att undersöka hur huvudmannen erbjuder alla barn en likvärdig förskola av hög kvalitet.

Resultatdiskussion

Resultatet diskuteras nedan utifrån tre rubriker kopplade till studiens frågeställningar.

Begreppen likvärdighet och kvalitet

I resultatet framgår det att respondenterna lyfter komplexiteten i begreppen likvärdighet och kvalitet, men de landar ändå i att begreppen ska verka i förskolan så att utbildningen blir gynnsam för det individuella barnet. Utifrån det informanterna beskriver om begreppet likvärdighet, till exempel att begreppet är svårt, blir det också tydligt att uppdraget behöver förtydligas och konkretiseras utifrån gällande styrdokument. Detta går i linje med det beslut som riksdagen fattade i februari 2021, att förskolans uppdrag i förhållande till likvärdighet behöver utredas. Det kan kopplas till hur makrosystemet i samverkan med chronosystemet (Bronfenbrenner, 1979, 1986) genomgår förändringar och revideringar och på så vis påverkar beslut såväl i nutid som framtid. För att det på sikt ska vara gynnsamt för det individuella barnet, behöver förändringarna också bli tydliga och bearbetas i övriga system. Samverkan mellan systemen är essentiella för individens utveckling (Williams m.fl., 2021).

Kvalitet i förskolan beskrivs som ett rättighetsperspektiv, det skapar ett tydligt fokus på individen och en utgångspunkt i mikrosystemet. Mötet mellan lärare och barn med utgångspunkt i Perssons (2015) skrivningar av kvalitet beskrivs också som brännpunkten i begreppet där individen och läraren är centrala. Utifrån Sheridans (2001) beskrivning av begreppet pedagogisk kvalitet är en förutsättning för att närma sig att dimensionerna samspelar med varandra. Informanterna beskriver att de dokumenterar utifrån begreppen resultat kvalitet, struktur kvalitet, process kvalitet samt service kvalitet, begrepp som utgår från Sheridans beskrivning av pedagogisk kvalitet. En viktig del av dessa begrepp är att det ingår i alla dimensioner som Sheridan (2001) och Sheridan m.fl. (2009) lyfter, det vill säga lärar-, barn-, samhälls- och verksamhetsdimensionen. Det finns dock en risk att det skapas en förenkling av vad kvalitet innebär, eftersom kvaliteten i förskolan innefattar fler perspektiv än endast resultat kvalitet, struktur kvalitet, process kvalitet och service kvalitet, en aspekt som Sheridan m.fl. (2009) också lyfter i sin text. Samtidigt som en förenkling och konkretisering gör att problematiken blir tydlig, kan det också skapa förutsättningar för att agera och förbättra.

Individens fokus i det arbete som huvudmannen bedriver ses som en positiv aspekt, det vill säga att skolhuvudmännen lägger stor vikt vid att förskolan ska vara gynnsam för varje individuellt barn. Det är också något som lyfts av flertalet informanter. En förställning hade kunnat vara att i och med att det är ett avstånd mellan skolhuvudmannen och det praktiska arbetet i förskolan, skulle det kunna uppstå en distans till individen. Utifrån hur informanterna pratar om sina verksamheter tolkar jag det dock som att det finns ett driv och engagemang för att alla barn och elever ska lyckas.

Arbetet

Dialogen blir i resultatet framträdande som en viktig del av arbetet på en huvudmananivå, detta för att huvudmannen ska få en tydlig bild av vad som sker i förskolan. Det i sin tur ställer krav på förskollärare och rektorer att de har kompetens och utbildning för att kunna genomföra sina uppdrag. I förhållande till den nationella förskolläraryrket som finns i Sverige och att lärartätheten på förskolorna ser olika ut, blir det framträdande i denna studie att det är oerhört problematiskt och svårt för de förskollärare som är verksamma att genomföra sina uppdrag. Ytterligare en del utav problematiken är att det krävs välutbildade och yrkeskompetenta förskollärare för att ha förmåga att kunna utföra sitt arbete och sitt uppdrag och genomföra den dialog som krävs i samverkan med rektor. Det finns stora kvalitetsvariationer mellan förskolorna (Williams m.fl., 2021) och den aspekten blir en central del i arbetet med dialogen. För att det individuella barnet utifrån ett rättighetsperspektiv ska få tillgång till en likvärdig förskola av hög kvalitet krävs det att det finns yrkesskickliga förskollärare som ser till att dialogen mellan mikro-, exo och makrosystemen blir gynnsam för det individuella barnet.

Det kompensatoriska uppdraget som förskolan har och som utifrån Persson (2015, 2020) beskrivs vara en del av förskolans likvärdighet blir central i de insatser som görs gentemot områden som är mer socioekonomiskt utsatta. Huvudmän gör insatser som ska verka exempelvis språkfrämjande, men det finns också en problematik kopplat till politiska beslut. Det krävs också att det på ett politiskt plan fattas beslut som kan verka mot den bostadssegregation och den sociala ojämlikhet som finns i samhället. Barns förutsättningar och möjligheter till goda livsvillkor, där utbildning är en central del bör ligga i allas intresse för en strävan mot ett hållbart samhälle.

De underlag som tagits fram från huvudmannanivå att skapa en gemensam nivå på undervisningen kan ses som en utgångspunkt för att skapa en likvärdighet, men det går också att göra tolkningar om att det handlar om att kontrollera utbildningen som bedrivs i förskolan. Det spänningsfält som Lager (2015) beskriver när förskolan möter skolans normer i förhållande till systematiskt kvalitetsarbete, går i denna studie att relatera till i relation till frågan om huvudmannen söker kontroll eller utveckling? Ytterligare en dimension på det underlag som tagits fram med syfte att skapa en lägsta nivå för utbildningen i förskolan är att i och med den förskolläraarbetsbrist som finns blir underlaget en utgångspunkt och ett stöd för utbildningen för personal som arbetar inom förskolan men som saknar pedagogisk utbildning.

Ett intressant resultat i denna studie är de nätverk som informanterna talar om och som beskrivs verka för likvärdighet mellan förskolor, vilket kan relateras till relationer mellan mesosystemen. Williams m.fl. (2021) lyfter i sin studie vikten av att ha nätverk mellan förskolor som en arena för att kunna utbyta, kommunicera och utvärdera erfarenheter och kompetens över tid, där förskollärares beprövade erfarenheter skapas i samverkan med andra verksamma förskollärare. Nätverken beskrivs vidare som viktiga i arbetet med frågor som rör utbildningens bedömning och mål (ibid.). Som huvudman finns ett ansvar att skapa dessa förutsättningar för förskollärare för att det på sikt ska generera en högkvalitativ utbildning för barn.

Utmaningarna

I studien blir det tydligt att förskollärares utbildning och kunskaper lyfts som en kompetenshöjande insats i förskolans utbildning och informanterna hänvisar till aktuell forskning som styrker det. I förhållande till förskollärares roll framträdande utifrån Bronfenbrenners teori (1979, 1986) systemens samspel, det vill säga vikten av interaktion och information mellan förskollärare, rektorer och huvudmän, för att det ska finnas möjligheter för individens utveckling. Det är viktigt att komma ihåg att det inte uteslutande handlar om förskollärares kompetens, det är självklart en viktig aspekt men andra variabler spelar (Sheridan m.fl., 2009) också in i relation till förskolans kvalitet och likvärdighet. I takt med revideringar i läroplanen, som en del av chronosystemet och förskollärares utökade ansvar på en makronivå har dock inte några riktlinjer för någon ny resursfördelning på en mikro- och exonivå delgivits (Williams m.fl., 2021). Det framkommer att det finns ett spänningsfält i förhållande till förskollärares utökade ansvar och de strukturella förutsättningar som finns (Nasiopoulou, 2020) En fråga man då kan ställa sig är hur väl systemen samspelar med varandra? På en makronivå finns det lagar och styrdokument som beskriver att förskolan ska vara likvärdig och hålla en hög kvalitet för alla barn. Trots det visar forskning (Persson, 2015.; Williams et al., 2021) att det på en mikronivå finns stora kvalitetsvariationer mellan förskolor och att förskolan på så vis inte är likvärdig. Det glappet som skapas mellan systemen blir en intressant utgångspunkt för huvudmannen och huvudmannens fortsatta arbete i att skapa förutsättningar för förskollärare och annan personal i förskolan.

Ytterligare en koppling till chronosystemet som kan göras är att arbetet med att analysera dokumentation setts i relation till tidsperspektivet. I resultatet presenteras att det finns variationer i hur långt olika kommuner har kommit i den processen. Rektorns roll lyfts som en viktig del i arbetet med dokumentation från förskolor. De reformer och revideringar som gjorts, som också berör rektorns ansvar och arbetsuppgifter har i förhållande till förskolans långa tradition av omsorg skapat ytterligare en aspekt av glappet som tidigare beskrivits mellan makro- och mikronivån. Återigen blir det tydligt att systemens samverkan är av stor vikt för det individuella barnet.

Förskolans läroplan (Skolverket, 2018) beskriver att oavsett vart i landet du bor har barn rätt till en likvärdig förskola av hög kvalitet. Resultatet i den här studien pekar på att det geografiska läget i allra högsta grad är en väsentlig aspekt för om ett barn får tillträde till en likvärdig förskola av hög kvalitet. Det är blir också tydligt att det finns flera olika aspekter som berör förskolans geografiska position. I förhållande till områdets socioekonomiska status, om staden har ett universitet eller högskola där det finns en förskollärarytutbildning, i förhållande till kommunens kollektivtrafik, så påverkar dessa faktorer i sin tur i vilken utsträckning förskollärare söker sig till området.

Avslutande kommentar

Studiens syfte som är att undersöka hur huvudmannen beskriver sitt uppdrag i att erbjuda barn en likvärdig förskola av hög kvalitet, har hos mig också startat andra tankar. En avslutande kommentar som jag vill lyfta fram, trots att det inte är en del av resultatet, är hur en utbildningschef i intervjun beskriver sin, sina rektorers situation, samt förskollärares situation utifrån att vi befinner oss i en pandemi och att både skola och förskola är under press. Utbildningschefen beskriver hur vi - mitt i detta pågående - behöver pausa och titta på vad förskollärares, rektorers och huvudmäns kärnuppdrag är. Det är ett pressat läge där personal har fått välja bort delar av arbetsuppgifter, men det har också genererat att förskollärare valt att fokusera mer på undervisningen, kärnuppdraget. Informanten beskriver det som en lärdom inför framtida arbete med förskolan och en tanke om vilket uppdrag förskolan har. En parallell till detta är idén om hur new public management har kommit påverka förskolan, skolan och lärares uppdrag.

I slutändan vill den här studien belysa skolhuvudmannens ansvar i att skapa förutsättningar för det individuella barnets rätt till en likvärdig förskola, där hög pedagogisk kvalitet utgör grunden så att barn får möjlighet att utvecklas till lärande individer. Utifrån studiens resultat har förskolans kompensatoriska uppdrag flera gånger blivit centralt och utifrån förskolan som institution och som del av utbildningsväsendet ligger det ett stort ansvar på att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor, där barnens livslånga lärande är en rättighet.

Den problematik som finns inom förskolan i förhållande till likvärdighet och kvalitet är inte bara en fråga för oss verksamma inom förskolan. Det finns ett bredare perspektiv där politiken har en viktig roll att värdesätta förskolan för att förutsättningar för lärare samt barns lärande och utveckling ska kunna skapas och möjliggöras. Politiken är en faktor som kan komma påverka normer om och i förskolan där fokus på det individuella barnet är centralt. Som tidigare lyfts i studien finns det internationell (Siraj, Kingston, & Neilsen-Hewett, 2019; Melhuish, 2016; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2010) och nationell (Persson, 2015; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2009; Nasiopoulou; 2020; Nasiopoulou m.fl., 2021) forskning som synliggör förskolans viktiga roll för barns förutsättningar för ett livslångt lärande och goda framtidsutsikter.

Referenslista

- Alvehus, J. (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok* (Upplaga 2 ed.).
- Albæk Nilsen, A., Nygaard Christoffersen, M. (2009). *Børnehavens betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: København
- Björndal, Cato R. P. (2005). *Det värderande ögat – observation, utvärdering och utveckling I undervisning och handledning*. Stockholm: Liber AB
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2) 77-101.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the Family as a Context for Human Development: *Research Perspectives*. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742.
- Bryman, A (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 Uppl.) Stockholm: Liber
- Folke-Fichtelius, M., Lundahl, C. (2015). Förskolebarns lärande som mått på kvalitet – statliga krav på dokumentation i förskolan. i Åsén (Red.), *Utvärdering & pedagogisk bedömning i förskolan* (s 38–50). Stockholm: Liber AB
- Eriksson, A., Beach, D. & Svensson, AK. (2015). Förskolechefens ansvar och uppdrag ur ett kommunalt förvaltningsperspektiv. *Tidskrift för nordisk barnehageforskning* 11 (9) 1–17.
- Kärrby, G. (2001). Barns rätt till hög kvalitet i förskolan. *Utbildning och demokrati* 10 (2) 81–93.
- Lager, K. (2015). *I spänningsfältet mellan kontroll och utveckling: En policystudie av systematiskt kvalitetsarbete i kommunen, förskolan och fritidshemmet* (Göteborg studies in educational sciences, 379). Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.
- Lilja, A. (2020). *Kvalitet Och Likvärdighet I Förskolan Utifrån Ett Ledningsperspektiv*. Hämtad från: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/66085>
- Nasiopoulou, P. (2020). *The professional preschool teacher under conditions of change: Competence and intentions in pedagogical practices* (Gothenburg studies in educational sciences, 443).
- Nasiopoulou, P., Williams, P., & Lantz Andersson, A. (2021). Preschool teachers' work with curriculum content areas in relation to their professional competence and group size in preschool: A mixed-methods analysis. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 10.1080/00313831.2021.1897875

Persson, S. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Vetenskapsrådet

Persson, S. (2020). Hur likvärdig är svensk förskola?. I Åsén (Red.), *Vad säger forskningen om svensk förskola?* (s. 92–113). Stockholm: Liber AB

Riksdagen (2017). *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasieskolan och kvaliteten i förskola och fritidshem ska stärkas*. Hämtad från: https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/fler-nyanlanda-elever-ska-uppna-behorighet-till_H501UbU31

Riksdagen (2021). *Förskolan Utbildningsutskottet betänkande*. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forskolan_H801UbU7

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Sheridan, S. (2001). *Pedagogical quality in preschool: An issue of perspectives*. [Doctoral Thesis, Gothenburg, Acta Universitatis Gothoburgensis].

Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I., & Johansson, E. (2009). *Barns tidiga lärande: En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande* (Göteborg studies in educational sciences, 284)

Siraj, I., Kingston, D., & Neilsen-Hewett, C. (2019). The role of professional development in improving quality and supporting child outcomes in early education and care. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 13(2), 49–68.

Skolinspektionen. (2017). *Huvudmannens styrning och ledning av förskolans kvalitet*. Hämtad från: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2017/styrning-och-ledning-forskolan/huvudmannens-styrning-av-forskolans-kvalitet.pdf>

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>

Skolverket. (2020a). *PM – Barn och personal i förskola 2019*. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2020/pm---barn-och-personal-i-forskola-2019>

Skolverket. (2020b). *Rektorns ansvar*. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/rektorns-ansvar#h-Forskoleenheterochskolenheter>

Svensson, P., Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne & Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 17–33). Stockholm: Liber

Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2010). *Early childhood matters. Evidence from the effective pre-school and primary education project*. London, UK: Routledge

Tallberg Broman, I. (2020). Om förskolläraryrket – förändringar, förväntningar, förutsättningar. I Åsén (Red.), *Vad säger forskningen om svensk förskola?* (s.114–135). Stockholm: Liber AB

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed* (Reviderad utgåva ed.).

Williams, P, & Sheridan, S. (2019). Förskolläraryrketens – Skärningspunkt i undervisningens kvalitet. *Barn, 2019, Vol. 36, Iss. 3-4, Pp. 127-146, 36(3-4), 127-146.*

Williams, P, Sheridan, S, & Mellgren, E. (2021). Likvärdighet och kvalitet: En studie om förskolläraryrketens verksamhetsförlagda utbildning. *Educare - Vetenskapliga Skrifter, 2021, Vol. 2021, Iss. 2, Pp. 113-145, 2021(2), 113-145.*

Westberg, J. (2008). *Förskolepedagogikens framväxt: Pedagogisk förändring och dess förutsättningar, ca 1835–1945 = The birth of early childhood education: Pedagogical changes in Swedish early childhood care and education programs, 1835–1945* (Studia Historica Upsaliensia, 232).

Åsén, G. (2020). Svensk förskola i ett internationellt perspektiv. I Åsén (Red.), *Vad säger forskningen om svensk förskola?* (s. 10–30). Stockholm: Liber AB

Bilaga 1

Information till verksamhetschefer och avdelningschefer inom kommunen med ansvar för förskolan om studien: ”Kvalitet och likvärdighet i förskolan utifrån huvudmannens perspektiv”

Mitt namn är Astrid Lilja och jag studerar på mastersprogrammet i Barn- och ungdomsvetenskap vid Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Under vårterminen 2021 skriver jag min uppsats om kvalitet och likvärdighet i förskolan utifrån huvudmannaperspektiv.

Studien bygger på intervjuer med chefer och/eller ledare inom olika kommuner som ansvarar för förskolans kvalitet och likvärdighet. Frågorna kommer övergripande att innefatta hur kommunen definierar kvalitet och likvärdighet i förskolan samt hur dessa begrepp synliggörs genom hela styrkedjan, från förskollärare till utbildningschef. Intervjun kommer vidare beröra vilka strategier som används för att skapa likvärdighet i förskolor inom kommunen och hur utbildningsansvariga ser på begreppet processkvalitet samt hur det resoneras kring bristen på förskollärare.

Studien följer de etiska reglerna i Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer (https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf), Det innebär bl.a. att samtliga deltagare ska informeras och tillfrågas om deltagande och att allt deltagande är helt frivilligt. Du kan alltså när som helst avbryta ditt deltagande utan att ange skäl för detta. För att avbryta sitt deltagande räcker det att du som informant mailar till mig och ber att få avbryta. Dina svar behandlas i enlighet med EU:s dataskyddsförordning, GDPR. För mer information om hur Göteborgs universitet hanterar personuppgifter, se gu.se/om-webbplatsen/behandling-av-personuppgifter. I föreliggande studie registreras namn, e-postadress och enkätsvar i syfte att fullfölja de etiska reglerna.

Resultatet av studien presenteras i form av en uppsats som kommer att examineras vid Göteborgs universitet. När uppsatsen är examinerad skickar jag gärna den till dig som deltar i undersökningen så att du får möjlighet att ta del av studiens resultat.

Tack på förhand för din medverkan!

Om du har vidare frågor är du varmt välkommen att kontakta mig eller mina handledare.

Vänlig hälsning
Astrid Lilja
gusliljaas@student.gu.se
0730-794482

Handledare Universitetslektor Jonna Larsson, Göteborgs universitet
Jonna.larsson@ped.gu.se

Handledare Professor Pia Williams, Göteborgs universitet
pia.williams@ped.gu.se

Bilaga 2

Samtyckesblankett

Samtycke för utbildningschef eller chef på likande position för deltagande i en masterstudie om förskolans kvalitet och likvärdighet utifrån huvudmannens uppdrag gällande en likvärdig förskola.

Medverkan i studien är frivillig. Deltagande informanter kan under hela studiens gång välja att ångra eller avbryta sitt deltagande.

Jag har fått information om studien och fått möjlighet att ställa frågor kring den.

Ja, jag samtycker till att delta i studien om förskolans kvalitet och likvärdighet utifrån huvudmannens uppdrag. Jag samtycker till att intervjun spelas in.

Datum: _____

Informantens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Astrid Lilja
gusliljaas@student.gu.se

Handledare: Pia Williams
Professor vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande
Göteborgs universitet
pia.williams@ped.gu.se

33 (33)

Handledare: Jonna Larsson
Universitetslektor vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande
Göteborgs universitet
jonna.larsson@ped.gu.se